

Nr 82.

Av herr **Starbäck**, *angående förbättrade pensionsförmåner för vissa före detta rektorer vid de allmänna läroverken.*

Genom brev den 6 juni 1912 har Konungen med Riksdagen förordnat, att pensionsunderlaget för rektor och tillförordnad rektor vid högre allmänt läroverk skall utgöra hela lönen med tillägg av 500 kronor samt för rektor vid real- och samskola hela lönen med tillägg av 300 kronor.

Av motiveringen till kungl. propositionen därom framgår, att pensions-tillägget beror på att man allmänt kommit till insikt därav att den varje rektor vid allmänt läroverk tillkommande förmånen av bostad eller hyresersättning är att betrakta såsom en del av lönen och att sålunda åtminstone två tredjedelar av denna förmåns minimalbelopp borde inberäknas i pensionsunderlaget, en grundsats, som av herr statsrådet och chefen för eklesiastikdepartementet ytterligare göres gällande i det årets statsverksproposition tionde huvudtiteln bilagda protokollet den 31 december 1912 angående pensionsreglering för rektorer vid folkskoleseminarier.

I kungl. kung. 27 augusti 1904 avd. F mom. 4 föreskrives ock, att tillförordnad rektor och väl även ordinarie sådan skall vara berättigad att i pension uppbära hela sin lön — det står icke *kontanta* lön — oavkortad, vadan kungl. brevet den 6 juni 1912 torde kunna anses som en autentisk interpretation af stadgandet i nyssnämnda kungl. kungörelse.

Men om en dylik interpretation givits i fråga om de rektorer, som erhållit eller erhålla avsked efter den 6 juni 1912, torde billigheten givetvis fordra, att den utsträcker att gälla även de rektorer, som från och med 1 januari 1905 till den 6 juni 1912 frånträtt sina tjänster. De hava ju varit i alldeles samma ställning i fråga om bostad eller hyresersättning och det finnes uppenbarligen intet skäl att ej till dem utsträcka den förmån som medgivits i avd. F. mom. 4 i kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904. I andra hänseenden hava de f. d. rektorer, om vilka det här är frågan varit sämre lottade än de som avgått eller avgå efter den 6 juni 1912; de hava fått längre vänta på löneroglering,

och de hava, när den äntligen kommit, kortare tid fått åtnjuta den höjda avlöningen och hava till största delen fått under 1912 betala betydliga retroaktiva avgifter för en något förhöjd änkepension. Det måste därför givetvis anses ytterst billigt, att de på sin ålders senaste dagar få åtnjuta de pensionsförmåner, som egentligen redan genom kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904 tillförsäkrats dem, och om man ej kände den svenska administrationens noggrannhet och betänksamhet, skulle man kunna komma på den tanken, att deras förbigående berott på ett förbi-seende. Under sådana förhållanden torde det uppenbarligen vara utslutet, att genom ifrågavarande åtgärd ett för framtiden eventuellt olägligt prejudikat kunde uppkomma. Härtill kommer att i detta fall kostnaden är jämförelsevis föga avsevärd — 4,760 kronor, sedan rektor J. P. Lagergren avlidit — och att de ifrågavarande rektorernas medelålder är omkring 70 år.

Det har kommit till min kunskap, att ett antal rektorer av den kategori som här avses under nästlidna september månad till Kungl. Maj:t inlämnat en petition att få åtnjuta samma pensionsförmåner, som för senare avgångna rektorer stadgas i kungl. kungörelsen den 6 juni 1912 samt att kungl. överstyrelsen för allmänna läroverken efter en allsidig utredning, tillstyrkt*) petitionen, men att kungl. statskontoret (t. f. chef statskommisarien C. G. Sylvan, föredragande extra byråchefen friherre C. G. Leijonhufvud) mot petitionen rest formella betänkligheter.

Då emellertid de skäl, som av petitionärerna och kungl. överstyrelsen för rikets allmänna läroverk gjorts gällande, synas mig så avgjort tala för ett beviljande av nämnda anhållan, har jag ansett mig böra underställa frågan Riksdagens prövning. Jag får sålunda hemställa,

att Riksdagen behagade besluta, att även för de rektorer vid allmänna läroverk, som avgått under tiden 1 januari 1905 — 6 juni 1912, pensionen måtte utgå med samma belopp, som genom kungl. brevet den 6 juni 1912 stadgats för de rektorer vid ovan nämnda slag av läroverk, som avgått efter sagda kungl. brev utfärdande.

Om remiss till bankoutskottet anhålles.

Stockholm den 24 januari 1913.

Karl Starbäck.

*) Se bilagan!

Bilaga.

Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk, angående ökning av pensionsunderlaget för de rektorer vid allmänt läroverk, vilka under tiden från och med år 1905 avgått med rektorspension från sina befattningar.

Till Konungen.

I anledning av härhos återgående nådiga remiss får Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk i underdånighet anföra följande.

De ännu levande rektorer vid högre allmänt läroverk, realskola eller samskola, vilka under tiden från och med år 1905 såsom pensionerade avgått från sina rektorsbefattningar äro följande: L. P. S. Adrian, f. d. rektor vid realskolan i Malmö, C. Björling, f. d. rektor vid Katarina realskola i Stockholm, J. E. Brodin, f. d. rektor vid Jakobs realskola i Stockholm, C. A. Brolén, f. d. rektor vid högre allmänna läroverket i Uppsala, J. Centerwall, f. d. rektor vid realskolan i Söderhamn, A. M. Jernell, f. d. rektor vid realskolan i Lidköping, G. Klingberg, f. d. rektor vid högre allmänna läroverket i Strängnäs, J. P. Lagergren, f. d. rektor vid högre allmänna läroverket i Jönköping, C. Lundberg, f. d. rektor vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm, J. Persson, f. d. rektor vid samskolan i Arboga, M. Rosberg, f. d. rektor vid högre allmänna läroverket i Kalmar, P. H. Söderbaum f. d. rektor vid högre allmänna läroverket i Malmö, C. J. M. Wahlén, f. d. rektor vid samskolan i Sala, S. Wägner, f. d. rektor vid högre allmänna läroverket i Hälsingborg och F. W. Åmark, f. d. rektor vid realskolan i Enköping. Av dessa åtnjuta Brolén, Klingberg, Lagergren, Lundberg, Rosberg och Söderbaum såsom f. d. rektorer vid högre allmänt läroverk årlig pension av 4,500 kronor samt Björling, Brodin, Centerwall, Jernell och Åmark, såsom f. d. rektorer vid realskola, årlig pension av 3,700 kronor. Av de övriga åtnjuter Adrian i enlighet med bestämmelserna i Eders Kungl. Maj:ts nådiga brev till Statskontoret den 6 juni 1912 angående pensionsunderlag för rektor och tillförordnad rektor vid allmänt läroverk en årlig pension av 3,890 kronor, Persson har av Riksdagen på av Eders Kungl. Maj:ts därom gjord framställning tillerkänts ett sammanlagt pensionsbelopp av 3,700 kronor, Wägner uppbär avkortad pension som rektor vid högre allmänt läroverk med 4,120 kronor och Wahlén åtnjuter pension som adjunkt vid allmänt läroverk med ett belopp av 3,400 kr. Till förmån för den av sökandena gjorda framställningen anser Överstyrel-

sen beaktansvärda billighetsskäl tala. Att rektorernas pension hittills varit jämförelsevis mycket låg, framhålles av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, då han i anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 19 april 1912 uttalar sig på följande sätt:

»Av den jämförande tablå, som — — —» — — — — —, framgår enligt min mening otvetydigt, att rektorernas pension är för låg i jämförelse med de pensionsförmåner, vilka tillerkänts med dem i ställning och avlöning eljest ungefär likställda tjänsteinnehavare. Det kan icke anses riktigt, att, under det en tjänsteman i tredje lönegraden vid ett centralt verk åtnjuter pension av 5,600 kronor och tjänsteman i andra lönegraden därstädes en pension av 4,600 kronor, rektorer vid de allmänna läroverken efter minst 15 års tjänstgöring i denna slitande och ansvarsfulla ställning och efter att hava innehaft avlöningsförmåner, som, allt medräknat, ungefär motsvara och stundom överstiga bemälda tjänstemäns, få åtnöjas med pensioner till belopp av respektive 4,500 och 3,700 kronor.»

Med behjärtande av dessa och övriga anförda skäl fattade också 1912 års Riksdag beslut om höjning av rektorernas pensionsunderlag i enlighet med bestämmelserna i det förenämnda nådiga brevet. Samma skäl, som anförts till stöd för höjt pensionsbelopp åt nu i tjänst varande rektorer, synas även tala till förmån för höjning av pensionsbeloppet för de med dessa i övrigt jämnställda rektorer, vilka avgått med rektorspension sedan löne- och pensionsregleringen av år 1904 för nu ifrågavarande befattningshavare genomfördes. Såsom ett exempel på den ojämnhet, som kan bli va en följd av de nya bestämmelserna om pensionsunderlag för rektorer, tillåter sig Överstyrelsen i underdånighet erinra om följande. Genom nådigt beslut den 10 maj 1912 beviljade Eders Kungl. Maj:t avsked åt t. f. rektorn vid realskolan i Lidköping A. M. Jernell med rätt för honom att från och med den 1 juli 1912 uppbära hel pension som rektor vid realskola till belopp av 3,700 kronor årligen, under det rektorn vid realskolan i Malmö L. P. S. Adrian, som beviljades avsked genom nådigt beslut den 29 juni 1912, alltså senare än datum för det meranämnda nådiga brevet, erhöi rätt att från och med samma dag, som ovan angivits för Jernell, uppbära avkortad pension som rektor vid realskola, men till belopp av 3,890 kronor årligen.

Skulle Eders Kungl. Maj:t i det hela bifalla sökandenas nu ifrågavarande framställning, så torde likväl i fråga om två av ovan nämnda rektorer nämligen Persson och Wahlén vara tvivelaktigt, huruvida den begärda förmånen bör tillkomma även dem. Vad beträffar Persson, vilken, såsom ovan nämnts, åtnjuter pension till samma belopp som hel pension för rektor vid realskola, torde den omständigheten, att sagda pension tillerkänts honom genom särskilt beslut av Riksdagen, ej vara av beskaffenhet att föranleda något undantag i fråga om honom. Annorlunda ställer sig saken i fråga om Wahlén. Såsom ovan nämnts, åtnjuter han för närvarande endast pension såsom adjunkt, och en av honom ingiven underdånig ansökan, att han måtte förklaras berättigad att uppbära fyllnadspension till ett belopp av 300 kronor, samt att Eders Kungl. Maj:t eventuellt måtte göra framställning i ärendet till Riksdagen, har icke föranlett någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd i syfte att tillmötesgå Wahléns nämnda underdåniga anhållan. Vid sådant förhållande anser sig Överstyrelsen, ehuru vissa billighetsskäl kunde anses tala till förmån för en höjning av Wahléns pensionsbelopp,

för den händelse sådan höjning skulle komma att medgivas beträffande övriga nu ifrågavarande f. d. rektorer, dock icke kunna framställa något förslag i sådant avseende.

Beträffande rektorn Wägner, som enligt vad ovan nämnts, åtnjuter avkortad rektorspension, bör, för den händelse nu ifrågavarande ansökan i det hela skulle komma att bifallas, den ifrågasatta förhöjningen av pensionsunderlaget för honom avkortas på motsvarande sätt som skett med hans nu utgående pension. Då han nu åtnjuter $\frac{32}{35}$ av hel pension bör han alltså under angiven förutsättning få åtnjuta $\frac{32}{35}$ av sin förutvarande lön 4,500 kronor tillsammans med ifrågavarande pensionsunderlag 500 kronor, alltså $\frac{32}{35}$ av 5,000 kronor, det vill säga med föreskriven avrundning uppåt 4,580 kronor, vilket skulle innebära en höjning av hans nu utgående pensionsbelopp med 460 kronor.

Skulle sökandenas underdåniga anhållan på sätt nu föreslagits komma att bifallas, och sålunda 6 f. d. rektorer komma att erhålla förhöjd pension med ett belopp av 500 kronor, 1 f. d. rektor förhöjd pension med ett belopp av 460 kronor och 6 f. d. rektorer förhöjd pension med ett belopp av 300 kronor, allt för år, så skulle därigenom vållas staten en årlig utgift under närmaste tid av 5,260 kronor, vilket belopp dock givetvis skulle komma att efter hand minska och efter viss ej synnerligen lång tid ej vidare behöva utgå. Den omständigheten, att ett bifall till sökandenas underdåniga anhållan, på samma gång detta synes vara påkallat av billigheten, dock endast skulle medföra jämförelsevis föga betydande kostnad, torde i sin mån vara ägnad att minska eventuella betänkligheter mot ett sådant bifall.

I fråga om den tid, från och med vilken den nu ifrågasatta förmånen, om denna beviljas, skulle komma ifrågavarande f. d. rektorer till del, synes vara billigt och lämpligt, att så sker från och med månaden näst efter datum för förut omtalade nådiga brev angående pensionsunderlag för rektor och t. f. rektor vid allmänt läroverk, det vill säga från och med juli månad 1912.

På grund av vad nu blivit anfört får Överstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till nästinstundande Riksdag göra nådig framställning därom, att även för f. d. rektor, vilken under tiden från och med år 1905 med rektorspension avgått från sin befattning som rektor vid högre allmänt läroverk, pensionsunderlaget skall utgöra hela den frånträdda lönen med tillägg av 500 kronor och för sådan rektor, vilken under samma tid med rektorspension avgått från sin befattning som rektor vid real- eller samskola, hela den frånträdda lönen med tillägg av 300 kronor, samt att detta höjda pensionsunderlag må beräknas för tiden från och med den 1 juli 1912.

Stockholm den 21 oktober 1912.

Underdånigst

N. G. W. Lagerstedt.
föredragande.

Gust. Rydberg.

Gust. Rud. Fähræus.

W. Ekedahl.

O. Sellgren.